

Els exploradors catalans Fèlix Cardona i Joan Mundó van ser els primers a documentar el Salto Ángel, la cascada més alta del món

El llibre 'La conquesta de l'Orinoco', d'Eugeni Casanova (Símbol editors), publica els diaris, inèdits durant més de 80 anys, que narren les seves exploracions a Veneçuela

Fèlix Cardona (Malgrat de Mar, 1903 – Caracas, 1982) i Joan Mundó (Barcelona, 1879 – Ciudad Bolívar, 1932) van protagonitzar entre 1927 i 1929 a la Guaiana veneçolana una de les grans aventures dels descobriments a Sud-amèrica. En dues expedicions, van penetrar per primer cop en una de les regions més desconegudes del continent, el territori ignot que l'escriptor escocès Arthur Conan Doyle havia mitificat a la novel·la *El món perdut*, i van documentar l'altiplà on neix el riu Caroní, la Gran Sabana, i la cascada més alta de la terra, el Salto Ángel. Els diaris de Cardona i el mapa que va traçar, desconeguts fins ara, representen els documents més antics que fan referència al famós salt d'aigua. Deu anys més tard, el 1937, Cardona va donar a conèixer la cascada a l'aviador dels EUA Jimmie Angel, que va ser qui va acabar donant-li nom.

Coneixem com es van desenvolupar aquests episodis gràcies als diaris de viatge que Mundó i Cardona van deixar escrits, que han reposat durant més de vuitanta anys entre els documents que el segon va arxivar i que ara es revelen per primer cop. A partir d'ells podem conèixer també l'epopeia americana de Joan Mundó i del seu fill, que va morir als 25 anys al riu Paragua. Mundó, la biografia del qual havia estat una incògnita, va morir el 1932 de resultes de les fatigues dels seus viatges d'exploració.

Les expedicions de 1927-1929 van ser pioneres en molts aspectes. En un quadern de viatge, Cardona escriu: "Van 4 indios a Carinakon desde Acopán a solicitar casabe. En esta parte la sabana es plana y así el valle desde Pararen hasta Uonken, por ello merece aquí el nombre de Sabana Grande. Por ello con Mundó llamamos aquí Gran Sabana". Cardona va deixar escrit també: "Antes de conocerse el Auyantepuy nadie daba los nombres de *tepuy* a los cerros de Guayana, sino que se decía sencillamente *cerro Roraima*, *cerro Guaiquinima*, *cerro Gugumán*, etc. Así, relatos de los primeros viajeros como Schomburg, Köch y los catalanes frailes del caserío decían *cerro Auyán*. Fue Mundó el primero (ver *El Universal* 1928 i *Cultura venezolana*). El mapa que yo hice del Carrao fue el primero en dar a conocer el Auyantepuy [d'on cau el Salto Ángel], y así aparece en el *Boletín de la Sociedad de Ciencias Naturales*".

En aquelles expedicions i la que va fer immediatament després, Cardona va aportar dades fonamentals per al coneixement de la Guaiana i de l'alt Orinoco, que fins aleshores era un territori que figurava en blanc als mapes.

Va explorar les conques del Carrao, del Paragua, del Caura i els seus afluents, del Ventuari i del curs de l'Orinoco entre la bifurcació del Casiquiare i el *raudal* de Maipures, i en va prendre mesures astronòmiques per cartografiar-les. En dues expedicions va aportar més dades al coneixement del sud de Veneçuela que tots els exploradors anteriors. A més de l'Auyán, va ser el primer a pujar a altres tepuis, com ara el Chimantá, el Sarisariñama, el Jaua, el Guaiquinima, el Tonoro i la Serranía de Lema. Els especialistes coincideixen que Cardona és l'explorador més important de tots els temps de la Guaiana veneçolana, que és la immensa zona del país que queda al sud i a l'est de l'Orinoco. L'American Geographical Society, amb seu a Nova York, el va nomenar el 1958 membre honorari.

El Capità, com li deia tothom, va ser també pioner en aspectes tecnològics. Va muntar la primera estació de radioafecionat portàtil a Veneçuela, la qual s'accionava amb un generador de pedals; va fer servir un aparell d'enregistrament per gravar discos de vinil durant les expedicions i va utilitzar les últimes tècniques de fotografia i de filmació.

Cardona, el seu fill Félix i un altre català, Josep Maria Cruixent, van encapçalar també l'expedició que el 1951 va arribar per primer cop a la font de l'Orinoco, que el llibre de Casanova narra a partir de les explicacions inèdites de l'últim supervivent de l'expedició, l'exministre d'Educació veneçolà Luis Manuel Carbonell.

